

לו:

עין משפט
נר מצוה

חוקת הבתים פרק שלישי בבא בתרא

מסורת הש"ס

(א) ופי' חס' לקמן ג' דהיינו
מחלן. (ב) ויבמות מהו. ג' כי
רבי' שיבדור ג' גדרות
בגלות יהיה מחלן ג' ג' ג' ג'
אילנות ד' רבי' חס' ח' ח' ח'
אילנות גדרות חמשת ט' ג'
לפי' סאה דיה' בחמשה ט'
ובדמיו' ובתורה' ג' ג' ג' ג'
אלו ג' אילנות חמשת עשרה.

הגהות הב"ח

(א) גבי מחלן י"ח. ג' כי
אפי' דבהיותו דף י' אחריו
דילת היינו רבי' נתן סאה
קבלת היתא בניו ויג' ג' ג'
המכור פירות דף ג' ע"ב
גמ' חס' חס' ג' חס' חס' ח'
(ב) שם ח' אהא אהא ח'
כל גזלי' ופי' ח' ח' ח' ח'
(ג) חס' חס' ח' ח' ח' ח'
ואל ג' חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(ד) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
גמ' חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
(ה) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(ו) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(ז) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(ח) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(ט) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(י) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(יא) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(יב) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(יג) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(יד) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(טו) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(טז) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(יז) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(יח) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(יט) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(כ) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(כא) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(כב) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(כג) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(כד) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(כה) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(כו) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(כז) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(כח) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(כט) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'
(ל) חס' חס' ח' ח' ח' ח' ח'
ואחריו חס' חס' ח' ח' ח' ח'

אפי' יום אחד נמי. יכול לעשות בו ניר: פירא רבא ופירא זוטא איכא
בינייהו. ר' ישמעאל ס"ל דלא הוה חוקה עד שילקע פירא רבא דהיינו
כשגמרה כל התנאים לריץ שלשה חמשים כגון שעורים וסבולת
זועל ועדשים שגדלים בג' חמשים ור"ע סבר פירא זוטא דהיינו כגון
שמת שגדל בשלשים יום הוה חוקה

אפילו יום אחד נמי אלא רבולי עלמא ניר
לא הוה חוקה והכא פירא רבא ופירא זוטא
איכא בינייהו ת"ר ניר אינו חוקה ו"א הרי זה
חוקה (ב) למאן י"א אמר רב חסדא ר' אחא היא
דתניא גרה שנה וזרעה ב' גרה ב' וזרעה
שנה אינה חוקה ר' אחא אומר הרי זו
חוקה א"ר (ג) אשי שאליה כל גדולי הדור
ואמרו לי ניר הרי זה חוקה א"ל רב
כיבי לרב נחמן מאי טעמא דמ"ד ניר הוה
חוקה לא עביד איניש דכריבו ליה לארעיה
ושתיק ומ"ד ניר לא הוה חוקה בימה
אמר כל שיבא וזרעה דכרבו לעיל בימה
שלחו ליה בני פום גהרא לרב נחמן בר
רב חסדא ילמדנו רבינו נירא הוה חוקה או
לא הוה חוקה אמר להו ר' אחא וכל גדולי
הדור אמרי ניר הרי זה חוקה אמר רב נחמן בר
יצחק רבוחא למיחשב גברי הא רב ושמואל
בבבב לו ר' ישמעאל ור' עקיבא בא"י אמרי
ניר לא הוה חוקה ר' ישמעאל ורבי עקיבא
מתני' הוה רב מאי היא דאמר בר יהודה
אמר רב זו דברי ר' ישמעאל ורבי עקיבא
אבל חכמים אומרים חוקתה ג' שנים מיום
ליום מיום ליום למעוטי ניר לאו למעוטי ניר
דלא שמואל מאי היא דאמר בר יהודה אמר
שמואל זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא
אבל חכמים אומרים עד י"ג שיגדור שלש
גדרות ויצבור ג' בצירות וימסוק ג' מביסקות
מאי בינייהו אמר אביי דקל עשרה איכא
בינייהו (ד) שעושה שלש פעמים בשנה:
אמר רבי ישמעאל בר"א בשדה הלבן:
אמר אביי מדרבי ישמעאל נשבע לרבנן
היו לו שלשים אילנות מממע עשרה
לביית סאה אבל עשרה בשנה זו ועשרה
בשנה זו ועשרה בשנה זו הרי זו חוקה
לאו

את ימיו וכנס את קצו הרי אלו ג' שנים (גמ' גמ') אמתא חמשת ג' פירות
בשדה אחת בשנה אחת בג' זמנים זה אחר זה חשיב לה חוקה: אבל
חכמים אומרים. פירות (ו) ג' שנים לריץ עד שיגדור חמשים
ג' גדרות כו': מסיקות. בימים: מאי בינייהו. בין דן ושמואל
בין דמנן כנס את תבואתו ומסק את ימיו כו' חמשה חמשה ח'
ילדה ונחורה (ז) דפחות מג' שנים שלמות טוענת ג' פעמים
לשמאל היא חוקה בג' גדרות אע"ג דליכא ג' שנים שלמות ולרב
בעינן ג' שנים מיום ליום. ורבינו חננאל פיר' דקל עשרה דקל
המשיך פירותיו קודם מלשון גמ' נחמי כו' (מחיים) ח' לדברי
שמואל דאמר בעינן ג' גדרות לא הוה חוקה דהא לא גדר
לדברי רב דאמר בעינן ג' שנים והרי הוא מחויב צו ג' שנים והוה
חוקה ולפי הלשון הזה אפי' שמואל לא בא לגרוע מג' שנים והבי
קיי"ל. ל"א פירש עוד דקל עשרה דקל דיפרינן שעושה פעמים בשנה
לשמאל בשנה ומחצה היא חוקה דהא איכא ג' גדרות ולרב לא היא
חוקה דליכא ג' שנים: אמר אביי מדברי ר' ישמעאל נשבע להו
לרבנן היו לו שלשים כו'. ה"ג לה. והבי פירושא דר' ישמעאל דבשנה
אחת הוה חוקה בשדה אחת בשלש לקיטות בשלשה מקומות בשדה
דקמני כנס את תבואתו ומסק את ימיו כו' חמשה חמשה ח'
לרבנן דפליגי עליה דאמר רב יהודה אמר שמואל לעיל ובעו ג' שנים
דליכא פלוגתא בין ר' ישמעאל ובין רבנן אלף בשנה אחת וג' שנים
אלל כל מאי דאמר ר' ישמעאל בשנה אחת אמרי רבנן ג' שנים:
ממעט עשרה לביית סאה. דבית סאה לריץ נשבעו דלאמר בלא
יחסור (לעיל דף טו:) אלל אם פחות מבית סאה ל' אילנות הרי סמוכין
ביותר והי כיער ולא הוה חוקה דלא אחיק דמחוקי איניש וביומר
מבית סאה ל' נמי לא הוה חוקה בכל חוקה בכל חוקה אלף כנגד מה
שרץ לאילנות: אלל ג' בשנה זו כו' חוקה. דמני שחוקה
ג' שנים בכל השדה דמי שהיה אוכל בכל השנה מה שגדל בו:
לאו

גרה שנה וזרע שתיים כו'. נרה שמים חרע שנה אחת לא נקט אלף
משום רבוחא דר' אחא דלפי' הכי הוה חוקה ואומר ר' י
(ו) דגדלה דוקא כגון עשרה חרע וזרה אלף נרה זה אפי' ר' י
אחא מודה דלינה חוקה דמה מועיל חרישה כל ק שחורשה ב' שנים
בלא זרעה: למעוטי מאי.
מימה לרשב"א דהיינו מוכח מהכא
למעוטי נירא קמחי דלמאן קסברי
רבנן נירא הוה חוקה והא דלריץ ג'
שנים מיום ליום משום דעד תלת
שנין מיוחדר איניש נטעא כדמפרש
גריש פירקין ופי' ש' ש' ש' כדאמן
שלש אלף שנה ניר הוה חוקה דלא עביד
איניש דכריבי לארעיה ושתיק: מאי
בינייהו. וא"י טועא אינה בנייהו
דשלש גדרות יכולין להיות בשתי שנים
דשקופי חס' ניר ונ' גדרות אחרין כן
בשתי שנים ואומר ר"י דמשמע ליה
דג' גדרות שלמות כל שנות הצבירות
אלל מימה לר"י אחאי לא משני דאיכא
בנייהו חס' ופלי דלאמרינן בפ"ג
דע"ז (דף ע"ה.) כמה מיישנן י"ג מדש
רשב"ג ואומר מגת לנת מצד לצד היינו
תנן קמא איכא בינייהו חרשי ופלי:
הוה י"ז שששים אילנות. (ו) ונראה
דדוקא שלשים אלל ט' אילנות גדולים
ממעט שלשה לבית סאה ואלל אחת
בשנה זו ואלתם בשנה זו לא הוה חוקה
מיד והוה אילנות היכא דלא באו
בווי והי אילנות לא בגדולים איירי
גדולים לא הוה אלף ג' לבית סאה
דלמאנן בפ' לא יחסור (לעיל דף טו:):

רבנו גרשום
כפי' למעבר בה ניר: פירא
רבא. הרי ישמעאל א"ל
בענין שלשה חרישים דאיכא
בהו פירא רבא ונפר פירי
בענין ור' עקיבא א"ל
כפירי וטרא כגון אספתא
דבדוש אחר נגמר כולו
פירו פני יהודא חוקה:
נר שנה וזרעה שתיים.
שתיק דאם איחא דרשו
הוא חס' חס' ח' ח' ח' ח'
דלא מתי הרי חוקה:
מיכא אהי. המעוטי: כל
שיבא דרבא לעילוי בה.
כלומר ולוא שיבאו כל
אוחן כלי אונותו שלוחן
דברו כהן ולכריכו לארעיא
ואחרן כן שהיו מחקים
לאחר היות מותא. שיבא
לענין היסטיל בספקין בו
כל התבואה לאחר שיהא
זרעה. אמר רב נחמן בר
ריבה ובי מאי רבוחא הוא
למיחשב גברי רבוחא ליה
דני חוקה. והא רב
ישמעאל ור' עקיבא
עקיבא ומתני' רבנן רבין
נתנו וסבירא אלא דרבי.
דכדאמן לעיל. אלא דרבי
עלמא ניר לא דרי חוקה.
ואל ג' חס' חס' ח' ח' ח' ח'
עקיבא דבי' כל חד וחד
שיקריה בריקני מתני' אכל
חכמים אוחן כו' מאי לאו
דמעוטי ניר דלא הוה חוקה
דהשתא מיום ליום משום
הקטעין דלא הוה חוקה
כל שכן וכל שכן ניר
לא הוה חוקה דבחי' ירוא
מ' לבעינן: ג' גדרות.
היינו ג' שנים ולא נ' שנים
מאי בינייהו. בין רב ורבי
לשמאל וכל רב ורבי למר
בענין אפרין ובעינן
חוקה: אמר אביי דקל עשרה:
בחדה דרבא ונבחה עשרת
טוענת רב' חס' חס' ח'
בשנה ב' שנים של חוקה
מנין משום דרבא נערה
מנין לגדור ג' גדרות כו'
שני: ש"כא אכל בשדה
אין קינול שם התבואה
נמ' קינול חמשי. ה"ג
אמר אביי מד' ישמעאל
נשפט הוה לו אילנות
ממעט עשרה לבית סאה
ד' אילנות צריכין בית סאה
דכין טענת שדה אילן.
הוה לו אמר ר' ישמעאל
בפני' הויכא דאכל חד
פירא הוה חוקה לכלתו
פיר דכל הויכא דכנס את
תבואתו דמי כמאן דכנס
את וחדו רבנן קיינא בשעם
אחת ורבא רבנן את וחדו
דמי כמאן דכנס את תבואתו
וכנס קיינא [בתנן] אחת וחד
הבי כנס את קיינא וחד
פירא הוה חוקה לכלתו ולא
מנין לכל פירי ופירי ג' שנים
מנין לכלתו פירי חד שחא.
הכא נמי אילנות הויכא
דאכל אילנות בשדה זו
ולא אכל לתני הוה חוקה
והבי נמי לבינה [נתנן]
הוה חוקה הוה חוקה
א"י דלא אכל לתני חמשה
אילנות בשתא ארעה. אכל
אילנות בשנה זו ור'
בשנה זו ור' בשנה אחרת
הוה חוקה ונערה לאחר ג'
הוה חוקה ונערה לאחר ג'
ואמר רבוחא שיהא שאל
טענין כולן פירות לא הויח
מוחא שלא אכלתו כולן
לו חמשה חס' חס' ח' ח' ח' ח'
בזמן שהיו טעונין ולא
מחיה משום הכי הוה חוקה

ג' שנים אוכל אותן בשנה זו יש
אולל ג' אילנות בכל שנה כדאמן
נהן ב' או ג' שעומדין ליעקר ובעינן בכל שנה שיהא ג' מאותן
לעומדין להתקיים וביותר מבית סאה לעשרה נראה דלא קנה קרקע
כל עיקר ולא כפ"ה דפי' דדוקא בכל הקרקע הוא דלא הוה חוקה אלל
במה שריץ לאילנות הוה חוקה: בממעט עשרה לבית סאה. קשה לר"י
דמאי שנה חוקה ממכר (ו) דגני קנה ג' קנה קרקע ועשרה לבית
סאה הוה מחויב ולא קנה קרקע דנעשר לבית סאה ג' מאתן ומחשין
ככל אילן ובתוכה את הספינה (לקמן דף פג:) ג' קנה ג' כו' אמר
רבנן הוה חוקה משנה עד שש עשרה אלל יומת מ"ו הוה מחשין לר"י
וכשיש ביניהן י"ו הוה לכל אילן ח' (ש) מכל זד סביבוי דהיינו טבלא
של י"ו על י"ו עגולה שהאילן יונק סביבוי בשנה י"ו על י"ו
מרבועים הוה מאתן ומחשין ושי' דל רביע מינייהו דמרבוע יתר על
העגול רביע לא ישרא חס' מאתים אלמלא לא הוה כשיעור ח' לבית
סאה ושמה יש חלקן בין מכר לחוקה דגני מכר ודאי לא אמר
דקנה קרקע אם אינן רזופין כדרך שבני אדם גרילין ליעט ודקן בני
אדם אינן להרחיק ויתר מ"ו מאתה אילן מאילן אע"פ שנכנסת יעקה
של זה בתוך יעקה של זה שאילנות גדולים יונקין י"ו מאתה מכל זד
ולכן אינן דקן להרחיק אילן מאילן כל שיעור יעקמה דהיינו לר"י
דאי"כ לא יעט איש בשדה גדולה אלל ב' אילנות או ג' אלל בני חוקה
הוה חוקה כשיעור יעקה אע"פ שהן מרוחקין כשיעור יעקה אלל
קשה לר"י דפה כח הדיוט מכה הקדש דגני הדיוט קנה שלשה קנה
קרקע משמנה עד י"ו ובני הקדש מניח צנוף המוכר את לבית
(לקמן דף ע"ה.) הקדיש שלשה אילנות מממעט עשרה לבית סאה
הרי זה הקדיש את הקרקע פחות מכאן או יותר על כן לא
הקדיש את הקרקע מאי שנה הקדש ממכר ופי' הקוטרם
בצנף המוכר את הבית (שם ד"ה מממעט) דהתם לבית דעת
מוכר תליא מילתא אלל בני הקדש ביניקה תליא מילתא
ובהמוכר את הספינה (שם דף פ"ג.) ד"ה מהו פירש גבי
מכר והוא הדין למקדיש אילנות דהוי נמי האי שיעורא וצריחא
פליגא ורואי מהוספתא דמילתין דקמני (ו) כי קנה ג' קנה